

עולם ההלכה

מכון סמיכה
ניגיש ככל אחד
עולם החכמה

גיליון ט"ז | שבת קודש פ' יתרו | י"ז שבט תשפ"ה

עולם השבת

Rabbi Yitzchak Sultan Maggid Shuir, Curriculum Developer.

עולם השבת

הרב אלי' ח.י. פולטורק

Pot covers and Teapots

Rav Moshe Feinstein held that one cannot use the pot cover of a soup pot to strain the soup through the opening, keeping the vegetable or noodles behind, even if he desires the soup, because he is using a utensil to select the desired soup.[1]

Chazon Ish[2] writes that tea leaves mixed into tea in a teapot can be separated by being poured through a slotted spout of the teapot.[3] Ketzos Hashulchan[4] and Rav Shlomo Zalman Auerbach[5] were lenient as well because they hold that any kli that is designated for immediate consumption after the borer before immediate consumption and is permitted. However, some poskim, including the Rav of Debreczin zt"l, disagree and maintain that one cannot use a teapot with a slotted spout.[6]

הבאר מטה מדעברעצין בצעירותו האם החטיב סופר

However, everyone agrees that it is permitted to pour the tea through the teapot's slotted spout if the tea leaves have settled on the bottom of the teapot and one pours slowly, as long as one leaves some tea at the bottom.[7]

[1] Halachos of Shabbos [Borer fn. 241] quoting Rav Moshe Feinstein zt"l. Rav Shlomo Zalman Auerbach zt"l [Shemiras Shabbos K'hilchasah [ch. 3 fn. 176]] and Rav Elyashiv zt"l agree. Ayil Meshulash [ch. 7 fn. 103] and Orchos Shabbos [1:3:76] agree. However, Orchos Shabbos [v. 1 ch. 3 fn. 83] quotes Rav Shmuel Auerbach zt"l who held that it is not a kli borer and is just a way of avoiding getting one's hands dirty.
[2] 53 s.v. Min ha'amur.
[3] Ayil Meshulash [ch. 7 fn. 84] explains that Chazon Ish's reason is that since the teapot was made to pour tea and not to separate between the tea leaves and the tea, it is not a kli borer. Rav Chaim Kanievsky [Taama D'kra n. 41, cited by Orchos Shabbos v. 1 ch. 3 fn. 86] testifies that in practice they were lenient in Chazon Ish's home. Rav Ovadia Yosef [Yachava Daas 2:51] is also lenient and his reason is that he writes that most people would not care if the tea leaves got into their tea. In that case, it is permitted to strain out the leaves based on se'if yud.
[4] 125 Badei Hashulchan 21.
[5] Shemiras Shabbos K'hilchasah [ch. 3 fn. 140]
[6] Piskei Shabbos vol 3 page 10. Kaf Hachaim [319:113] also seems to forbid this type of teapot. Orchos Shabbos [v. 1 ch. 3 fn. 85] quotes Rav Shmuel Auerbach as forbidding because the theories which do not consider it a kli borer have no basis.
[7] Ayil Meshulash [7:30] and Orchos Shabbos [1:3:77] based on se'if yud daled.

כול מן התערבות, היה צריך לאכול מיד אחרי שברר מין א', ולא להתחיל שוב בברירה, ומכיוון שהתחיל לברר את המין הב' לפני שאכל את הא' הוכיח סופו על תחילתו שחשב את הראשון לפסולת, והוא רוצה לאכול את השני, ודינו בראשון כבורר פסמת"א שמתחייב אפי' אוכל מיד..."

אך במלאכת בורר (ס"ח ס"ק ט"ו) מבאר האג"ט את התוספתא באופן אחר ומאריך בזה כיד ה' הטובה עלינו, ומסיק שבב' מיני אוכלין, כשאינו מעדיף א' מהם גרע טפי (ו), שכל אחד נחשב אוכל אבל כל א' נחשב גם לפסולת לגבי המין האחר. ועפ"י ס"ל (נגד תה"ד סי' נ"ז) שכשנבא בבורר ורוצה לאכול מין א' לאתור ומין ב' בין הערביים, אסור להפריד אותם, (שהרי לגבי המין שרוצה לאכול בין הערביים הוא תרי ריעותא, חד דבורר פסמ"א, וב' דבורר אלאחר זמן), ומביא ב' ראיות לזה: (א') דאי לא נימא הכי, הא דלבו ביום היכי משכחת לה? (וב' מאי שנא ב' מיני אוכל, ליאסר בחד מינא נמי (כשיטת ה"ט)? ויש להאריך להתפלפל בדברים אלו שהם ערבים לחיך, אך כשנדייק בדברי רבינו בס"ה, נראה שסור ב' הקושיות, וממילא שוב אין ראיה לחידוש של האג"ט: במה דברים אמורים שמותר לבורר אוכל מאוכל כשהכל מין אחד אבל אם היו לפניו שני מיני אוכלים מעורבים ורוצה לבורר לאכול אחד מהם לאתור ולהניח השני לאכול לאחר זמן הרי אותו המין שרוצה לאכול לאתור נקרא אוכל והשני חשוב כפסולת

בורר במין אוכל מתוך אוכל כשאינו צריך לאחד מהם או שצריך לשניהם

בגליון לפרשת בא כתב הר"ה ר' יצחק סולטן שליט"א בטוב טעם בנוגע למיון סכו"ם, שהביא סתימת פוסקי זמננו (למעט הגרע"י[2]) לאסור ע"פ שיטת הביה"ל והאופנים השונים שהתירו והדעות בזה, אך לא נכנס לעובי הקורה לחקור מקור איסור זה ואם אמנם אסור הדבר לפי שוע"ד. וכבר מילתי' אמורה לבעל הפרמ"ג ש"סוגיא זו עמיקתא ולהדיט כמוני עמוק עמוק ואבאר כפי חילי בעזה"י" (ראש יוסף שבת ע"ד ע"א), ואנן מה נענה אבתרי'. ואהיה כדן לפני החכמים, וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

הנה יסוד דין זה הוא במחלוקת הפמ"ג (משב"ז שיי"ט סק"ב) והביה"ל (סע' ג' בד"ה היו) באם מותר להפריד ב' מיני אוכל כשאינו רוצה כרגע באף א' מהם, שהפמ"ג מתיר, והביה"ל אסור, ודוחה ראיית הפמ"ג ומביא ראיה לדבריו מהרמב"ם[3] ומסיק שהרמב"ם ס"ל לאיסור ולכן יש לאסור מחשש חטאת. ובאמת, הפרמ"ג עצמו (בראש יוסף) וכן עוד אחרונים פירשו ברמב"ם ובמחבר דס"ל דעצם הפרדת ב' מינים היו בורר ואין צורך לאוכל ופסולת, והגם דאיכא דרכא אחריני בהבנת הרמב"ם בנ"כ, אך לא נרחיב בזה מכיון שכל ישראל יוצאים ביד רמ"א ואנן בכ"מ באתרא דרב אנו וכפי שנראה, הרמ"א וכ"ק אדה"ז קיי"ל כתוס' ולא כהרמב"ם.[4]

לשיטת התוס' בשם ר"ח וסייעתו, שאחריהם נמשך הרמ"א (כמוכח מזה שמגיעה בדברי המחבר בסי' שיי"ט סע' ג') "היו לפניו שני מיני אוכלים מערבים, בורר אחד מאחד ומניח השני כדי לאכל מיד." ואדה"ז, הוא תלוי באוכל ופסולת דווקא.[5] ומנ"ל שיש לחשוש גם לשיטת הרמב"ם או הירושלמי בזה? אך דע עקא, שרוב פוסקי זמננו נמשכו אחרי הביה"ל, שמחמיר לחשוש גם לדעת הרמב"ם (כפי הבנתו) וגם לדעת תוספות, אך לנו, דבכל מקום באתרא דרב אנו, נוגע אם זה מתאים לשיטת אדה"ז.

איברא, הגר"ד טברדוביץ' שליט"א כתב באהלי שם ח"ח עמ' ר"ה שמדברי אדה"ז בשי"ט סע' ה' משמע דבדברי הביה"ל, שהרי בבורר בשני מיני אוכלין, אף שמותר לבורר את מה שרוצה לאכול לאתור, אך "אם בורר ומניח לאכול לאחר זמן אפילו בו ביום חייב". אך לענ"ד ובמחכת"ר, דבריו מרפסין איגרא, שהרי מדובר שכשרוצה בא' מהמינים ולא במין הב', אלא שרוצה להכינו לסעודה אחרת, ובפמ"ג קאי אדאיכא דרוצה בשניהם, רק שדעתו להניחם אלאחר זמן, ומשום איזה טעם שיהיה, רוצה שיהיו נפרדים ולא מעורבים, שבזה אין אוכל ופסולת כלל, וגם י"ל שאין בזה שום תיקון.

ובכלל, אין זה חידוש של אדה"ז, שהרי בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) מצינו מחלוקת בזה בין חזקיה ורבי יוחנן, ונפסקה הלכה כחזקיה דחייב, וכן מפורש ברי"ף, רמב"ם (אלא שבב"י מחלק בזמן שהיה שאסור לשיטת הרמב"ם, ואכ"מ), ר"ח, תוס', רא"ש, מאירי, טור, שו"ע, מג"א, וכו', וכמעט לא מצינו מי שיהלוק על זה (אלא שהבינו הרבה בתוס' (שבת ע"ד) שפירש כוונת רש"י שבב' מיני אוכלין ליכא איסור בורר, אבל יש שפירשו את רש"י אחרת מהבנת תוס' ברש"י[6]. עכ"פ, ברור שהפמ"ג אינו סותר את כל הני דברים דאסור בייור בב' מיני אוכל כשרוצה בא' מהם, ובזה שאדה"ז מביא דין זה, פשוט שאין שום ראיה דלא ס"ל כהפמ"ג.

ולענ"ד, הרי איפכא מסתברא, שמדברי אדה"ז בסע' ה' ("שרוצה לבורר לאכול א' מהם ולהניח השני") וסע' ח' ("שרוצה לבורר מין א' מחבירו כדי להשתמש בו") נראה ברור דלא ס"ל כשיטת הביה"ל, דמשמעות לשון הזהב הוא דרך כשרוצה בא' מהמינים ולא במינים (האחרונים) נקרא בורר, אך למיין ב' מינים סתם, אין בזה איסור כלל—כשיטת הפרמ"ג. וזה מיוסד על שיטת ר"ח (שאדה"ז אזיל לשיטת' ובעי ג' להתיירא, ביד, אומ"פ, ולאיתור) ותוס' (שם), וז"ל: "וכן פי' ר"ח דבאכול מתוך אוכל שייכא ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע בירושלמי..." (שגם בבורר אוכל מתוך אוכל, אסור רק כששווה אנפשיה א' מב' המינים (שרוצה בו) לאכול והשני (שאינו רוצה בו) לפסולת. וגם לסברת הרב טברדוביץ' במאמרו שם, שאדה"ז אסור בורר משום תיקון האוכל (וכבר קדמו לו בהסבר זה ביסוד שיטת התוס' בשם ר"ח, וכדלהלן), אתי שפיר, שהרי כשאינו רוצה בא' מהם דווקא, אין כאן שום תיקון אלא הפרדה בעלמא, ולא שייך בזה כלל איסור בורר.

אמנם, גם האגלי טל במלאכת זוהר ס"א סק"ב מסיק מהירושלמי נגד התוס', שלא הוזכר כלל שדווקא כשרוצה במין א', "אלא סתם משמע דלעולם הבורר מין א' מתוך מין אחר חשוב בורר". ומביא ראיה מהרמב"ם הנ"ל, ומתוספתא פט"ו ה"ט (מהד' ליברמן), וז"ל: "נתערבו לו פירות בפירות, בורר ואוכל כו'. בירור אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן ... ה"ז חייב." ומדייק האג"ט, "משמעות אלו לעצמן ואלו לעצמן שרוצה בשניהם, לא שחפץ בא' יותר ואעפ"כ חייב". אלא שכבר הסביר הגר"ש ליברמן תוספתא זו בטוב טעם בתוספתא כפשוטה שכאן מדובר ביותר מב' מינים—"שהרי בב' מינין גרידא, אם בירר את הא' השני מבור מעצמו"—ולפיכך אין מזה ראיה, "משום שבורר כל מין ומין לחוד, ואילו הייתה כוונתו רק שלא לא-

מבוך סמיכה – עולם ההלכה נגיש לכל אחד

ולכן צריך לברור בידו אותו שרוצה לאכלו לאלתר מתוך השני
דהיינו אוכל מתוך הפסולת ולא להיפך ואם בוררו ומניחו לאכלו לאחר זמן אפילו לבו ביום חייב. עכלה"צ.וצ"ל למה סידר רבינו את ההלכה באופן הפך (שלא כפי שאר פוסקים), שתחילה (בסעי' ד') כותב שבאוכל מתוך אוכל, מותר לברור את מה שאינו רוצה –שהיא הפסולת (כשראו לאכילה שלא בדוחק)—ורק אח"כ כותב, בד"א במין א' אבל בב' מינים אסור?
הרי לכאורה היה צריך לכתוב להיפך, תחילה להביא יסוד הדין שאסור לברור אוכל מתוך אוכל ורק אח"כ לכתוב שבמין בא' לא אסור והואיל ואינו בורר מין א' מתוך חבירו, כדברי הרמ"א בהגהה, ולמה מביא את היוצא מן הכלל לפני הכלל?

ואו"ל שבזה מדגיש **שבצעם לא קיים איסור בורר כלל באוכל מתוך אוכל**, אלא שבב' מינים, כשרוצה דווקא בא' מהם ואינו רוצה בהשני, הרי שוויו' אנפשי' א' מב' המינים (שרוצה בו) לאוכל והשני (שאינו רוצה בו) לפסולת (כנ"ל בהסבר דברי רבינו), אבל במין א' הו"ל לא שייך. והו"ה ב' מינים שאינו מעדיף א' מהם, אין כאן דל' אוכל ולא פסולת. וגם בס"ו מדגיש: "אבל כל שהוא מין אחד ... אינה נקראת בריה כלל הואיל והכל ראוי לאכילה ואין כאן פסולת ומותר לברור בכל ענין שירצה אפילו כדי לאכול לאחר זמן בו ביום...."

וממילא נהירים דברי רבינו, שפתח בסעי' ד ביסוד הדין: "אין איסור משום בורר אלא בבורר פסולת מאוכל או להיפך אבל אם בורר אוכל מאוכל אפילו אינו חפץ לאכול כלל אלא אחד מהם והשני נוטלו חזרוקו אינו נקרא פסולת בשביל כך הואיל והוא ראוי לאכילה..." ורק אח"כ בא לבאר היוצא מן הכלל, שבב' מינים דווקא כשרוצה בא' ולא הב', כבר אין לזה דין של אוכל מתוך אוכל, ונעשה מין א' אוכל ומין ב' פסולת.

ובנוגע לקושייה הא' באג"ט, הרי אם רוצה במאכל א' לסעודה שלישית ולא רוצה במאכל ב' המעובר עמו, הרי שוויו' אנפשי' את מין הב' לפסולת, כפי שמסביר בשו"ע"ר.

ואין להקשות[7] על הנ"ל משוע"ר ת"ק סעי' י"ח, שכתב: "מותר לנקר בהמה ביו"ט ... לפי שהניקור הוא בו מלאכה גמורה אע"פ שהוא בורר ומפריד אוכל מאוכל אין בכך כלום כיון שהכל מין אחד, אלא שהתורה אסרתו באכילה ואין איסור בורר שייך אלא בבורר ומפריד שני מינים זה מזה או פסולת מתוך האוכל שהו ענין שני מינים", ששם בא להדגיש שאין איסור בורר במין א' אא"כ בפסולת ממש, וכל המג"א שם סקי"ב, "בדבר שהוא פסולת גמור בב' מיני אוכלין אבל הכא הוא מין א' ואינו פסולת אלא אסור" הוא דרביע עליו", אבל מה שאסור לברור ב' מינים זמ"ז, היינו כשאינו רוצה בא' מהם ושוויו' פסולת אנפשי', וסומך על מ"ש כבר בס' שיי"ט ששם מקומו, וכן דרך שו"ע"ר לתתם במקום אחר ולסמוך על מה שפירש בסוגיא בדוכתא.

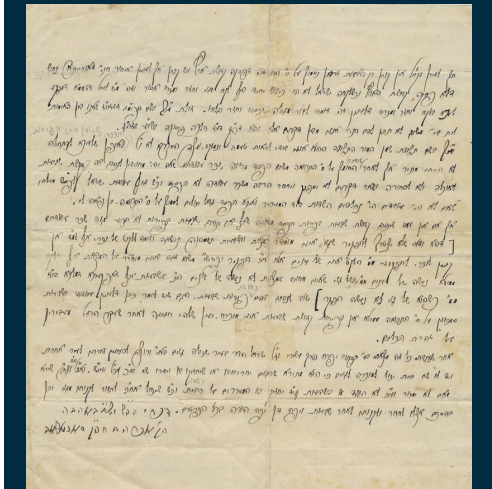
ובשבת כהלכה (פרקש) פ"ב ביאורים אות כ' רצה להוכיח שאדה"ז ס"ל כהביה"ח מסעי' י"ח: "ולכן מותר לקלוט שומן הצף על פי החלב שקורין (שמעטנע) מלמעלה וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת ממנה עם החלב והואו ששומן זה צריך לאכלו בו ביום אבל אם אינו צריך לה אסור לטרוח משבת לחול". הרב פרקש רצה להוכיח מזה שאדה"ז אסור להפריד ב' מיני אוכל. אמנם, הרואה יראה שגם הפרמ"ג יודה שאסור בכגו"ד, שהרי מדובר שאינו רוצה את החלב לשבת (שאל"כ, למה יהיה אסור משום הכנה?), וא"כ החלב הוי פסולת. ולא אז זז, שלכאורה מוכח לומר שמדובר שהחלב הוא פסולת גמורה אחרי שהפרידו ממנו את השומן, שאל"כ לכאורה יהיה קשה מה שהקשה התהל"ד שם, שחלב ושומן הם מין א' והרי קי"ל שאין בורר במין א'? אלא לכאורה מוכח לומר שמדובר בפסולת גמורה, וזה חסר ואף הוא ממיין אחד. בכל אופן, איך שלא יהיה, פשוט שא"א להביא ראייה נגד הפרמ"ג מדין שאף הוא ס"ל כן.

ועוד יש לדון בדין זה ע"פ השיטות השונות במהות מלאכת בורר,

שנגענו בהם לעיל במו"מ בדברי הרב טברדוביץ', דהנה ידוע הדיון למה לא אמרינו בבורר שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ותיצרו בכמה אופנים, ותלוי באם מלאכת בורר היא בתיקון האוכל, כפי שיטת הרמב"ן (שבת ק"ו ע"א, וראה בתוס' ביאור בר"ן שם) וכפי שמסביר בטוב טעם הישועות יעקב הידוע (שי"ט סק"א), או שהוא דין בפסולת בהפרדתו וסילוקו, שהיא שיטת בעה"מ (שבת ל"ז ע"ב), ואף שלשיטתו הוי משאצל"ג, אלא שס"ל שבורר וזורה הם יוצאים מן הכלל שבמשאצל"ג פטור.

בית מדרשו של האבני נזר בסאבטטיוב

תחימת כתב יד קדשו של האבני נר על תשובתו המפורסמת בענין היתר המכירה בטמיטה כתובה ע"י בנו הגה"ק בעל"שם מסימאל.

אלא שבמי טל חידש שבצעם שיטת הרמ"ן היא שיטה שלישית, שהמלאכה היא בעצם מעשה ההפרדה, ואינה מלשאצל"ג מכיוון שיש לו צורך בזה, ומסיק שם שהיא היא שיטת חזק"י בירושלמי שרבי יוחנן פליג עלי', (ומסביר שם שרש"י לא גרס בתלמודא דילן שני מיני אוכלין, שכן ס"ל כרבי יוחנן, ואכמ"ל), ובעצם נראה שהרמב"ם ס"ל כשיטה זו (וכן משמע שהבין הביה"ל בשיטת הרמב"ם), ולכן בבורר אוכל מתוך אוכל, לא מצריך לברור את זה שרוצה לאלתר, אלא משמע מדבריו - וכן הוא במחבר - שיכול לברור את מה שאינו רוצה ולהניח בתנאי שאוכל את הנשאר לאלתר.

מהרע, כמבואר בתו"א חיי שרה בד"ה יגלה לו טעמיה, אוה"ת ויקהל ע' . בקלט ואילך, בד"ה וידבר זאת חקת עת"ר, ובאורכה בהמשך תער"ב ח"ב ע' א"מ-א'ק, ומסביר שם שבירור אוכל מתוך אוכל הוא עניין השבת, וכן הוא בד"ה לא הביט און תשנ"א, וראה שיחת טי"כ תשמ"ז. אחרי תשל"ו. ד"ה לא הביט תשנ"ו. קטנות תשל"ז, ועוד, ואכ"מ [5] ואף לא מוכח שבעלי התוספות למדו כן ברש"י—עיי' בריטב"א, מגיני שלמה, פנ"י, חידושי חת"ס, ראש יוסף, ומנן אבות על אתר, אך ראה באגלי טל מלאכת בורר אות כ"ד ס"ק א' שדוחה דבריהם ומסיק שרש"י ס"ל כרבי יוחנן ולא בחזקה, ואף שבירושלמי נפסקה הלכה בחזקה, ס"ל דתלמודא דידן פליגי עליה, וראה מי טל מלאכת בורר ס"ז שביאר רש"י באופן אחר קצת (ע"פ דברי האגלי טל מלאכת זוהר), דרש"י אזלי לשיטתו" דס"ל בשיטת הבבלי שגדר מלאכת בורר הוא דין בהפסולת שמסיר, ובב' מיני אוכל ליכא פסולת, אך התוס' אזלי לשיטתייהו דבורר הוי דין בהאוכל שנתתקן, וע"י הסרת האוכל שינו רוצה בו, הרי מתתקן האוכל, ונחזור לזה בעזרת"ת

אלא שהרמב"ם אזיל לשיטתו' דמחייב במלשאצל"ג, אך לדידן דקיי"ל כר"ש דפטור והכי ס"ל להרמב"ן, צ"ע ביסוד שיטתו לפי ביאור המי טל, שהרי בכל משאצל"ג יש בה איזה צורך. הרי במכבה פטוט להגמ"ז דלר"ש לא יהיה חייב אא"כ צריך לפתילה (שבת ל"א ע"ב) או לפחם (מ"א ע"א). ולפי הנ"ל יש להקשות, ודלמא ס"ל לר"ש שמלאכת מכבה הוא במעשה הכיבוי שהוי צורך גודל כפשוטו? אלא ש"מ שפשוט להש"ס דלר"ש אינו חייב אלא במתקן בגוף הדבר שנעשית בו המלאכה, ובתיורו' רב המנוגה ואיתמא' רב אדא רב אבהו שם (ל"א ע"ב), "דבההיא אפי' ר"ש מודי, דקא מתקן מנא", וזהו הפירוש במושג מלשאצל"ג.

בכל אופן, הרי גם לשיטה זו שמהות מלאכת בורר הוא לא דין באוכל או בפסולת, אלא בעצם פעולת ההפרדה, הני מילי כשמפריד בין אוכל ופסולת, אך כשאין כאן גדר אוכל ופסולת כלל, ותו לא עניד מידי וכשם שפשוט שאין שום איסור בהפרדת אוכלים למנות קטנות יותר, וליכא שם בורר כלל בפעולה כזאת.

עכ"פ, נחזור לענייננו. בביה"ל הנה תחילה כתב לפי שיטת הרמב"ם, אך במהשך (בד"ה אוכל מיד) הביא את הישועות יעקב שבבורר אוכל מתוך אוכל, אין שום צד חיוב מה"ת, שהוי משאצל"ג, אלא שחולק עליו ומסיק שבבורר ב' מיני אוכל, הרי הוא מיפה את שניהם. אך לכאורה הו"ז חידוש עצום שאינו מוכרח. וכי איזה תיקון יש באוכל בזה שמפריד ב' סוגים? ואיפה ראינו מלאכת בורר בזה שרק מיפה את האוכל? הרי יותר מזה התירו בדיו מים שנין צלולים ובדין עלים מעופשים שאין איסורם אלא מדרבנו, ולשיטת הביה"ל לא מובן למה לא יהיו שניהם אסורים מה"ת. וכן לא זכיתי להבין את קושייתו על דברי הישועות יעקב ע"פ דברי הרא"ש, ואכ"מ.

המורם מכ"ז, באם כנים דברינו, שלשיטת אדה"ז, אין שום חשש כלל במיין אוכלים או כלים כשאינו צריך לאף אחד מהם ואינו מעדיף אף אחד מהם, אלא רוצה להניחם במקומם הראוי להם, כמיון סכנים אחרי השטיפה, וה"ה כשצריך לשניהם אלא רוצה משום מה שיהיו נפרדים, זה מזה (לדוגמה, אם רוצה להגיש ממתקים בצבעים שונים ורוצה להפרידם בצלחת עבור היופי).

ושתיקת הפוסקים בזה[8], עד אחרוני האחרונים, אומרת דרשני, שהרי אף שלא ראינו אינו ראייה, בכגו"ד, הרי לשיטת האוסרים, באם לא נזהרים בזה עוברים בכל שבת בעשרות איסורי חטאת ר"ל, וכי תעלה על הדעת ששום פוסק לא יזהיר על זה? וראה בשו"ת תשובות ונהגות ח"ב סקפ"ה שהרגיש בזה (למרות שפסק לאסור).

ולמעשה, יד"נ הגה"ח הר"ר מיכאל אבישיד שליט"א, מגדולי רבני אנ"ש, הורה להיתר גמור.

ואף מי שירצה להחמיר ולחשוש לשיטת הביה"ל, הרי בוודאי ראוי לסמוך בלי שום פקפוק על תשובת המנחת אלעזר ח"ג סמ"ב (ויידוע יקר ערכו בעיני רבו"ח) בנוגע למיון אותיות הדפוס, שכשלוקח קמא קמא מכל הבא לידו, ושם אותם אחד אחד במקומם, ואין כאן אוכל ופסולת,[9] אין בזה משום בורר כלל (וללא כהרגש"א ושבח"ל וחוט השני[10], שהתירו רק באם שם אותם במגירה מיד אחרי השטיפה וכדומה, אך לא להגביה מכל הבא ליד בכדי להניחו במגירה המיוחדת ל[11]).

אמנם, חשוב מאוד להדגיש שכל ההיתר הוא אך ורק באם חפץ בב' המינים באופן שווה לגמרי (או שאינו חפץ באף אחד מהם, לדוגמה במקומות שמחייבים להפריד סוגי הזבל (בלי ליכנס לשאלות של מוקצה ועוד)), אך אם יש איזשהו עדיפות לא' המינים - כגון אם צריך את הממלוגת שיהיו זמנים לסעודה שלישית ומפרידם משאר הסכום - הרי זה בורר מה"ת, ודברים האלו הם כהררים התלויים בשערה. ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה נזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

לקמו). גם במאייר הביא שיטה שס"ל שבבורר אוכל מתוך אוכל מותר, אך דחה דבריהם; ובאגלי טל מלאכת זוהר ס"א ס"ק א' רצה לדייק מהא דהא"ז לא הביא מחלוקת חזקיה ור"י בירושלמי, שס"ל כר"י דאין בורר באוכל מכלל, ואכמ"ל.

[6] כפי שהקשה הרב שטיינמנץ במאמר שמוכר בהע' 1.

[7] אמנם מה וקציעה ס"י תקמ"ה נקט בפשיטות איסור בורר (בין עוד איסורים) בסתירת אותיות הדפוס בחו"מ, וצ"ע.

[8] ראיתי בס' נעם אליעזר או"ח א' (בן פורת) ע' רלא שבא להוכיח לאיסור מהקס"ד של המגן אבות (להגר"מ בנט) שבת ע"ד ע"א, אבל לענ"ד הוא ראייה לסתור, שהרי דוחה סבא' זו בראיה ברורה ולפי מסקנתו לא שייך ברייה באופן זה, רק כשלוקח כל מה שרוצה ומניח פסולת גמורה (הגם ששם מדובר במין א', אבל בפשטות ה"ה בב' מינים כשאין לו עדיפות לא' מהם), ואכמ"ל. וכבר הורה זקן להיתר הלכה למעשה, ואין ספקיו של פוסק א' מוציא מידי וודאי של פוסק אחר.

[1] מאמר זה מיוסד על מה שכתבתי בקובץ העיו"ב אה"ת גל' א'רלב ע' 144. אחרי כתיב זאת, העינין ח"א שכר קדמני בעיקר הדברים הגה"ח הר"ר חיים גרשון שטיינמנץ שליט"א בקובץ הנ"ל גל' תשמח ע' 69, אלא שהתחבט אם אפשר להיתר מעשה משום קושייה שדננו בה בהמשך.

[2] בשו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סל"א ז' בנושה על באריכות גדולה, ומסיק להיתר לכתחילה למיין את הכלים על יסוד כמה נעתיפם, אך חלק מהם בורר שהם לא לפי שו"ע"ר, ולדידן אין ראוי לצרפם, ונדון כאן לפי שו"ע"ר.

[3] בביאור דברי הביה"ל כתבו כמה שס"ל שהרמ"א בא להחמיר כשיטת תוס', אבל אין הוכחה שדוחה שיטת הרמב"ם אף בקלות, אבל 1) אין שום רמז שהרמ"א חושש להרמב"ם (אף אם נניח שלמד כן בדעת הרמב"ם), 2) בוודאי א"א לומר כן בשיטת אדה"ז, שהרי ביאר את כל מהות המלאכה (הגם ורק לפי תוס', ואם היה חושש להרמב"ם לחומרא, ה"ל לפרש ולא לסתום.

[4] וכן הוא ע"פ פנימיות התורה, שמלאכת בורר הוא משום שבשבת לא שייך עבודת הבירורים לברר את הרפ"ח ניצוצין מהקליפות וכו', להפריד הטוב

The Halachos of Ribbis: Fundamentals

The Prohibition of Ribbis

The Severity of the Prohibition

The Tur (Y.D. 159) begins his discussion of the laws of ribbis by saying "M'od m'od tzarich adam lizaher b'ribbis" – "a person must be very, very careful not to transgress the laws of ribbis". Lending money with interest is a profitable way to make an income and an accepted practice in society. Furthermore, the lender could excuse himself by claiming that the borrower is happy to pay interest in order to receive a loan. Therefore, the Tur warns us to be "very very careful" to avoid transgressing this prohibition.

One who lends with interest can transgress up to six Torah prohibitions, and anyone involved with the loan, including the witnesses, the scribe, the guarantor, and even the borrower himself, is guilty of various Torah prohibitions (Bava Metzia 75b). This may include a lawyer, a broker, a notary public, and even office workers who help facilitate the deal.

Ribbis Agreements

The mere signing or consummating an arrangement involving ribbis is prohibited, even if no ribbis is ultimately collected (Bava Metzia 62a). Therefore, before signing or facilitating the signing of any written agreement between Jews, one must ensure there are no clauses that might be considered ribbis. If one has any doubt about a document's terms or language, he should consult with a rav who is well versed in the laws of ribbis before proceeding. If a prohibited arrangement was agreed upon, the contract must be destroyed and no ribbis may be collected (Y.D. 161:11).

If the agreement is being signed merely for legal reasons, but the borrower and lender clearly have no intention of charging ribbis, it would be permitted to sign such a document. Still, it is best to write up a separate document which clearly states that the clause was put into the loan document for legal reasons only, and that no ribbis will actually be charged. Similarly, if necessary [as is the case in Eretz Yisrael] one may contract with a Jewish-owned utility whose agreement contains ribbis clauses for late payments, as long as the user always pays on time so as not to be in a position where he would have to pay ribbis.

Lending and Borrowing from a Non-Jew

Ribbis is only prohibited between Jews. If either the lender or borrower is a non-Jew, there is no prohibition of ribbis. [This may not apply if any of the other parties, such as the guarantor or partner, are je-

wish, see below.] Furthermore, an interest-free loan to a non-Jew is considered like a gift and is only permitted in instances where the prohibition of lo sichaneim would not apply.

According to some contemporary Poskim (Bris Yehuda. See Chut Shani who permits it in all cases), if one lives in a city where most commerce is between Jews, it is preferable to avoid lending to non-Jews, even with interest, if it is not necessary for his basic income. Even according to these Poskim, it is permitted to accept ribbis d'rabbanan from them, such as by putting one's money in a non-Jewish bank which pays interest.

החזן איש

Lending to a Mumar

A Jew who is considered a mumar (renegade), such as one who is mechallel Shabbos publicly, is in some respects treated as a non-Jew in halachah (Avoda Zarah 26b, Tosafos s.v. Ani).

It is important to note that borrowing money with ribbis from a mumar is definitely prohibited. Since he is a Jew, he is prohibited from accepting ribbis; therefore, if a Jew were to pay him interest on a loan, he would transgress lifnei iver, facilitating a prohibition.

However, there is a dispute among the Rishonim as to whether it is permitted to lend money with ribbis to a mumar. The Shulchan Aruch (Y.D. 159:2) rules that it is permitted, but the Rema says that it is preferable to be stringent if possible. According to some Poskim, one may be more lenient to lend with interest if the mumar is not associated at all with the religious community, thus making it very unlikely that his children will return to Torah (Shach ibid).

The Poskim point out that in order to avoid any issue, one should not lend money to a mumar altogether, because if it is permitted to accept interest from him, then one would be required to do so, as mentioned above with lending to a non-Jew. If one must lend money to a mumar, it would be best to get him to sign a heter iska, which permits lending with interest according to halachah. If even that is not possible, one may rely on the majority of Rishonim who permit lending to a mumar with interest (Igros Moshe Y.D. 3:39).

Today's Secular Jews

It is a matter of debate whether the secular Jews of today are in the category of mumar. The Chazon Ish (Y.D. 1:6) famously says that most secular Jews today are in the category of tinokim shenishbu, those who are incapable of being aware of Jewish practice, rather than mumarim. One who had no way of learning anything about Judaism is not considered a mumar. The Chazon Ish held that although today's secular Jews may have been raised near a religious Jewish community, since they grew up with constant provocation and propaganda against religion, it is considered as if they had no chance of learning from the nearby religious Jews and they are therefore categorized as tinokim shenishbu, until they are exposed to enough proper outreach. According to his opinion, it is forbidden to lend money to secular Jews with ribbis. Rav Moshe Feinstein (Ibid) and many other contemporary Poskim disagree and do consider most secular Jews in our times to be mumarim.

Lending to a Corporation

Several Acharonim, including Rav Moshe Feinstein (Igros Moshe Y.D. 2:63), propose that the Torah only prohibits charging interest on loans that create a personal liability. A loan that does not create any personal obligation on the borrower, such as those taken by an LLC (limited liability corporation), is a loan that is not subject to the laws of ribbis according to halachah. Consequently, even a Jewish-owned legal entity may borrow money with interest, provided that there is no personal obligation on the borrowers, even as a guarantor. However, a Jewish-owned LLC may not lend to a Jew with interest, because the borrower would be personally obligated to repay the loan and all the laws of ribbis would apply. However, many other Acharonim reject this leniency, and argue that it should not be relied upon, even for ribbis d'rabbanan, unless other mitigating circumstances apply (Minchas Yitzchak 3:61).

A Clinician's Guide to Shabbos in Scrubs (Part 1)

When discussing Shabbos in healthcare settings, the conversation typically centers around Shemiras Shabbos—how to navigate and minimize violations of the melachos of Shabbos. The focus is often on avoiding prohibitions rather than embracing the sanctity of the day. However, this week's parsha remind us of the broader essence of Shabbos: "Zachor es yom hashabos"—Shabbos is not only about avoiding work but also about positive mitzvos, and observances that define its holiness.

There are four halachik elements to observing Shabbos: two from the Torah and two from Divrei Kabbalah (neviaim). The first is the Torah's mandate of "Shamor" or "Shmirat Shabbat," which involves refraining from prohibited halachik work (melachot). The second "Zachor," or remembering Shabbat, is another Torah commandment, celebrated through the remembering of Shabbos throughout Tefila, Kiddush, and Havdalah. The last two elements are the precepts of honoring Shabbos (Kavod) and enjoying Shabbos (Oneg).

1. Preparing for Shabbos: Showering and Dressing the part for Shift

The obligation of honoring Shabbos (Kavod Shabbat) is in the preparation for Shabbos. The Shulchan Arukh teaches that the basic components of Kavod Shabbat are washing one's face, hands, and feet in hot water before Shabbos. The Rama extends this practice to include bathing the entire body (OC 260:1). In modern times, the Mishnah Berurah highlights that our enhanced daily hygiene allows us to fulfill this component of Kavod Shabbat by simply washing our face and hands (260:4). Therefore, clinicians working during Shabbos onset should try to wash their face and hands with hot water shortly before Shabbos comes in.

Dressing for Shabbos

The Gemara teaches that Shabbos attire should be distinct from weekday clothing. The Shulchan Arukh echoes this, urging the selection of finer clothes for Shabbos. The Mishnah Berurah (262:6) rules that this practice applies even when one is alone or away from family and community, as the attire is a personal reflection of the spirit of Shabbos. For healthcare professionals in the hospital, this does not necessitate traditional Shabbos clothing but can be as simple as choosing a professional outfit or accessory considered

superior to regular wear while adhering to the hospital's dress code. Even in surgical specialties where hospital scrubs are mandated, effort should be made to include a distinctive accessory for Shabbos.

2. Lighting Shabbos Candles

The second positive aspect of Shabbos observance is oneg Shabbos (literally enjoying the Shabbos). Halchikilly, one of the key applications of this is in the lighting of candles, which sets a peaceful ambiance and is an obligation for both men and women. One who is married may have their spouse light candles at home and say the blessing, which releases them from the obligation to light candles themselves. If one's family is not home or one does not have a spouse, it would be ideal to find a way to light in the hospital in a place such as an on-call room that is your private residence for eating and sleeping for the night.

הגרסי"א בקול תורה תשל"ח

Due to fire safety regulations, lighting a fire in a hospital is prohibited; the accepted practice is to use electric lights. Some opinions hold that one can use a brocho on electric lights, while others recommend lighting them without a brocho. Whether a brocho is made or not, Rav Shlomo Zalman Auerbach ruled that it is preferable to use an incandescent battery-powered light as it is most halachikly analogous to a candle. However, some authorities also hold that the use of non-battery-operated electric candles is also acceptable. As these rulings are a matter of debate, we recommend consulting with your personal Rabbi.

3. Making Kiddush in the Hospital

The third positive commandment of Shabbat is zechirat Shabbat, which is a mandate to remember and verbally acknowledge the significance of Shabbat formalized by Chazal by reciting the Kiddush over a cup of wine. Although Kiddush is a time-bound mitzvah, both men and women are equally obligated as it is considered a core element of Shabbat observance. Once Shabbat begins, neither men nor women should eat or drink anything, including water, before reciting or hearing Kiddush.

Kiddush should be recited using a kiddush cup as an added respect for the mitzvah if possible. While disposable cups are permissible according to most Poskim, a non-disposable cup is preferred. Clinicians on shift should make Kiddush on nonalcoholic grape juice. If grape juice is unavailable, there are specific alternatives for Friday night and Shabbos day kiddush, including the use of bread, cake, or important drinks (chamar hamidina) according to specific guidelines. For Friday night, in the absence of grape juice, the next best option is to use two whole loaves of bread (as will be described shortly) or even a piece of bread if loaves are not available (Shulchan Arukh OH 272:9; Mishnah Berurah 274:2). In the absence of bread, Kiddush can be made over cake or cookies made from wheat, barley, rye, oats, or spelt that one should intentionally eat enough of to wash one's hands for (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:7). If none of these options are available, an important drink (chamar hamidina) such as fruit juice may be used (Lev Avraham 14:23). If for whatever reason one missed Friday night Kiddush but can do it Shabbat morning, recite the evening Kiddush without the "Vayechulu" passage (Shulchan Arukh OH 271:8; Shemirat Shabbat Kehilchatah 40:57).

The decision tree for Shabbat morning Kiddush is different. If wine or grape juice is unavailable, one should go straight to use natural fruit juice, (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:9), and only then bread or cake or cookies (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:11). How to Make Kiddush over Bread: When making Kiddush over bread, wash hands first, recite the Kiddush while covering and holding the bread, then uncover and say "Hamotzi Lechem Min Haaretz" instead of "Borei P'ri Hagafen," and finish the Kiddush with the bread covered again (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:15).